

„Reggel a rendes időben az inasom beállított s azt mondta, hogy nincs se kávé, se cukor, sem tej, sem kenyér. Tegnap éhes lévén, uzsonnára egy darab kenyeret kértem s nem tudtak nekem adni. Jóformán megtagadják tőlünk az ételt és az italt. Ezt kétségtelesen nem igen akarják majd elhinni Európában, pedig én csak a fényeket írom le. A császár is, mivel pénze nincs s utóvégre nem halhat éhen kíséretével, elhatározta, hogy eladja ezüst neműit.“

Megható volt, mikor a császár elrendelte, hogy ezüstműjét adják el. Leráspolyozták a monogramokat, a cimereket, leszedték a császári jelvényeket, az ezüst sasokat s amiről nem lehetett eltüntetni a császári jelvényeket azt összetörték s mint nyers ezüstöt adták el. Sokan sirtak az összeomlásnak e csendes, de mélyen megható tragédiájánál!

Az efajta szenvedésekhez még más kellemtelenségek is járultak, melyek csak a némileg civilizált embernek is elviselhetetlenek. 1816. márciusában például ezt írja De Las Cases: „Szobánkban az egészségtelen nedvesség, kint a gyilkos meleg. S e mellett a szó szoros értelmében megrohannak minket a patkányok, bolhák és poloskák. Álmunkat úgy megzavarják, hogy éjszakai szenvedéseink teljesen megfelelnek nappali szenvedéseinknek.“ A patkányok sokszor felették a kamrában az ennivalót s akkor a társaság koplalhatott. „Egy este pedig,“ mondja De Las Cases „midőn a császár vissza akart vonulni s egyikünk a kalapját akarta neki odaadni, a császár kalapjából ugrott ki egy hatalmas patkány.“

Említettük, hogy Longwoodnak rossz volt az ivóvíze. Vízben egyáltalában nagy volt a hiány, de ennél nagyobb baj volt az, hogy a beteg császárt a szükséges gyógyszerekkel sem tudták ellátni. Orvosa megmondta, hogy milyen gyógyszerre volna szükség, de rendszeren hozzá fette: „Sajnos, ez a szigeten nem kapható.“ „De hát“ tört ki ilyenkor a császár, „felelősséget vállaltak-e azért, hogy mindig egészségesek leszünk?“

Az évek lassan multak s a császár, hogy zaklatásoknak magát ki ne tegye, lassankint lemondott a lovaglásról, gyalog sétákról, sőt

mikor háza köré is katonákat állítottak, sokszor hosszú ideig a szobából sem mozdult ki. Krónikus májbaja is egyre nagyobb szenvedéseket okozott neki. Orvosa O'Meara nagy gonddal kezelte, de a kormányzó egyszerre csak más orvost rendelt Napoleon mellé. A császár ezt nem akarta elfogadni s inkább orvos nélkül maradt. Az idő előrehaladtával egyre jobban és jobban fogyott életereje is. Előbb elveszítette munkakedvét, majd munkaképességét is. 1821. április 21-én azután válságosra fordult állapota. Orvosa Antomarchi doktor jelentésében részletesen leírja azokat a szenvedéssel teli napokat, melyek a császár életéből még hátra voltak.

De ne kövessük a nagy Napoleont élete e keserves óráiban!

1821. május 5-én este 6 óra felé, éppen akkor, midőn Szent Ilonán ágyúlövés jelezte a nap lenyugtát, hagyta el a szegény Napoleon lelke a földet. A hódító, hatalmas Napoleon szelleme valahol Waterloo síkján tünt el örökre.

Dal.

Írta: Kiss Menyhért.

Egy idő óta . . . hiába próbáltam,
Csak nem akart a szívem hangot adni,
Csak nem akart felemelni a szárnyam,
Csak nem akart a dal sem megfoganni.

Egy idő óta fényes nappal is
Dermesztő, vészes éjszakába járok,
S bár biztatgat az esti csillag is,
Nagy csöndre hívnak temetői álmok.

Egy idő óta kis ablakomon
Hiába hajol be a pütkösdi rózsa,
Járok elhagyott, sötét utakon,
Könnyező szemmel, búsan, elfogódva.

— Ma átölelném az egész világot,
Hogy boldog vagyok, tudja föld, az ég:
Mert szembe jött, az arca csupa láng volt,
És mosolyogva nyújtotta kezét . . .